

PARİON ANTİK KENTİ 2021 YILI KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI

TC KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI – Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün 30.03.2021 tarih ve 94949537-160.01.01(17)-1269745 sayılı Kazı ve Sondaj Ruhsatnamesi, 30.03.2021 tarih ve E-94949537-160.01.01-1271290 sayılı Kazı İzni doğrultusunda, Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nden Prof. Dr. Vedat KELEŞ başkanlığı ve Atatürk Üniversitesi’nden Dr. Öğr. Üyesi Hasan KASAPOĞLU ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nden Dr. Öğr. Üyesi Kasım OYARÇİN’in kazı başkan yardımcılığında gerçekleştirilen Parion Antik Kenti 2021 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmalarının yaz periyodunda Dr.Öğr.Üyesi Hasan KASAPOĞLU’nun alan sorumluluğunda gerçekleştirilen Parion Odeionu ve Parion Güney-Tavşandere Nekropolisi çalışmalarına ait ilk sonuç raporu aşağıdadır.

PARİON ODEİONU 2021 YILI ÇALIŞMALARI (03.08-03.09.2021)

Odeion ön cephesinin güney bölümünde önceki periyotta çalışılan, 2019-2 MDY olarak adlandırılmış moloz taş duvarlı yapının doğu mekânı ve güneyindeki apsisli bölümün doğusunu kapsayan kısımda **seviye inme çalışmalarına devam edilmiştir (Resim 1, 1 numaralı kısım)**. 2019-2 MDY’nın doğu mekânının 1405-1435/1430 nolu açmaların doğu sınırına kadar açılan bölümünün, mekânın iç kısmında kalan kesiminin tamamında ortalama 8.80-8.70 m kota kadar inilmiştir. Bu kotta, azalmasına karşın moloz yıkıntısının hala devam ettiği belirlenmekle birlikte, önceki buluntulara ek olarak, MS 11. yüzyıla ait korozyonlu bir bronz sikke, kaş yuvası korunmuş bir cam yüzük taşı – gemme ve az sayıda Bizans seramiği ele geçmiştir. Doğu mekânın açılan kısmı itibarı ile açmanın güneydoğu köşesinde güney duvarın kısmen takip edilemeyişi bu kısımda bir kapı açıklığının olabileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte, 2019-2 MDY’nın doğu mekânında moloz dolgunun devam etmesi nedeniyle inilen 8.80 m kota ulaşılmasına karşın, yapının önceki yıl açılan batı mekânında ortalama 9.10-9.00 m kotta bırakılan zemin seviyesi için de sonraki süreçte yeniden seviye inme çalışmaları yapılması gerektiği anlaşılmıştır. Ancak iş gücü yetersizliği nedeniyle 2019-2 MDY’nın bulunduğu kısımda çalışmalar sonlandırılmıştır (**Resim 2**).

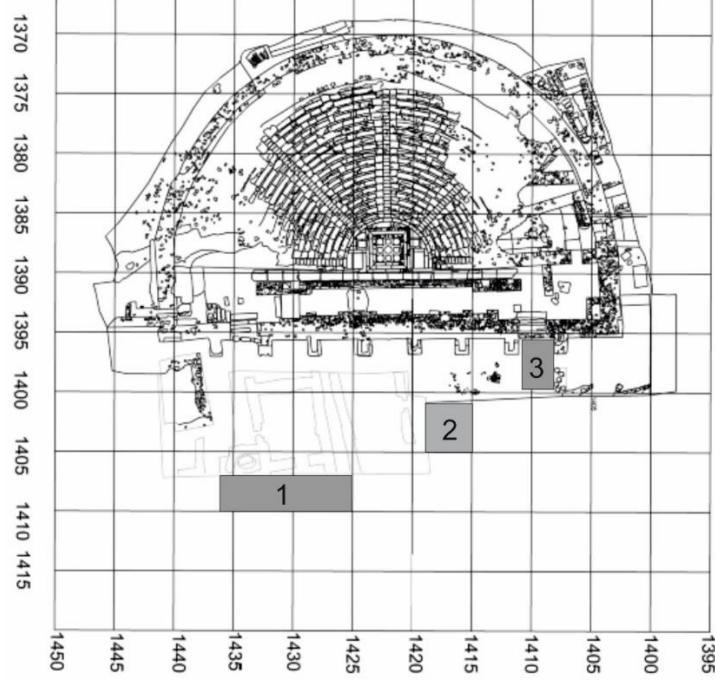
2019-2 MDY’da gerçekleştirilen çalışmalar sonunda doğu mekânının iç kısmındaki moloz yığını üzerinde biri dışında genel olarak MS 4. yüzyıl ikinci yarısı ile MS 6. yüzyıl sonları aralığına ait 14 adet korozyonlu bronz sikke (DAG 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-12-15-17-18) ve amorf nitelikte Geç Roma ve Bizans Dönemi’ne ait seramik parçaları; bu mekânın güney dış kısmında, apsisli mekânın doğusunda kalan bölümdeki moloz yığını üzerinden, biri dışında, yine genel olarak MS 4. yüzyıl ikinci yarısı ile MS 6. yüzyıl sonları aralığına ait 6 adet korozyonlu bronz sikke (DAF 1-2, DAI 1-2-4-5) ile amorf nitelikte Geç Roma ve Bizans Dönemi’ne ait seramik parçaları ele geçmiştir. Mekânın iç kısmındaki moloz yığının içerisinde ise biri MS 4. yüzyıl ikinci yarısına (DAJ 3), diğeri MS 11. yüzyıla tarihlenen iki korozyonlu bronz sikke, içlerinde MS 9-11. yüzyıl aralığına verilen Ganos amphoralarının da yer aldığı amorf seramik parçaları, bir cam yüzük kaşı, yapının duvarlarında devşirme olarak kullanılmış, üst gövde ve baş kısmı eksik olan küçük boyutlu bir oturan kadın heykeli (DAJ 1) ve yine küçük

boyutlu bir heykele ait, özensiz işlenmiş bir yüz parçası (DAJ 4) ele geçmiştir (**Resim 3**). Bu buluntuların tamamı göz önünde bulundurulduğunda yapının kullanım evresi için MS 9-11. yüzyıl aralığı uygun görülmektedir. Bunun yanı sıra, yapının moloz yığını üzerindeki MS 4. yüzyıl ikinci yarısı ile MS 6. yüzyıl sonları aralığına ait sikkelerin varlığı düşündürücü olmakla birlikte, bu sikkelerin yapının batısında, Odeion'un yer aldığı yamaçta, Odeion kullanım dışı kaldıktan sonraki süreçte oluşturulmuş teras üzerine yapılmış geç dönem yapılarından yamacın aşağısına doğru akmış olması muhtemel malzeme grubu olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca MS 4.yüzyıl ikinci yarısından başlayan bu sikke grubu Odeion'un son kullanım evresi için düşünülen MS 4. yüzyıl sonu – MS 5. yüzyıl başları aralığının daha da netleştirilerek MS 4. yüzyıl ikinci yarısı olarak düşünülmesi gerektiği kanaati de uyanmaktadır.

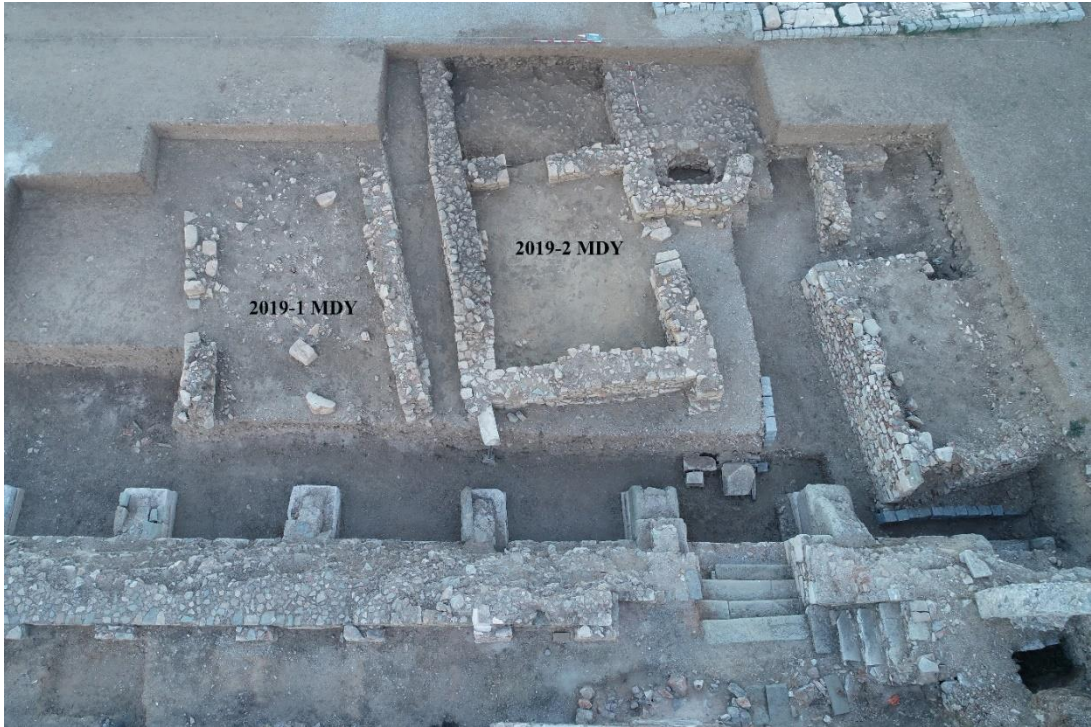
Odeion'un ön cephesindeki bu cephe belirginleştirme çalışmalarının yanı sıra, yapının orijinal kullanım evresindeki ön cephe giriş zemin seviyesi ve muhtemel yol bağlantısının tespiti için sahne binası kuzey girişi doğu-ön bölümündeki iki payanda arasında ortalama 7.80-7.70 m kottan itibaren başlanan dip sondajına devam edilmiştir (**Resim 1, 3 nolu kısım**). Bu çalışmalar sonucunda kuzey girişin en alt blok taşı dip kısmından 5-10 cm seviye inildiğinde ortalama 7.70-7.65 m kotta bu taşların dip kısmından süpürgelik tarzı harçlı bir geçişe sahip olup, ana kaya üzerinde sıkıştırılmış bir zemin üzerine basit bir ince harçlı zeminin oluşturulduğu, ancak bu basit harç tabakasının üzerinde herhangi zemin döşemesi benzeri kaplama olmadığı tespit edilmiştir (**Resim 4**). Bu harçlı, sahne binası kuzey girişindeki temel bloklarından ortalama 1,5-2 m doğuya kadar korunmuş olmasına karşın, devamında farklı bir dere-sel dolgusunun var olduğu görülmüştür. Bu bölümde harçlı zeminin altından görülen ana kaya Odeion sahne binasının ana kaya üzerine oturtulduğunu ve bu ana kayanın doğuya doğru derinleşerek devam ettiği de belirlenmiştir. Zemindeki bu farklılıkla birlikte, yapının ön cephesindeki destek payandalarından en kuzeydeki payandanın taban pabucu altından doğuya doğru devam eden, ortalama 1 m kalınlıkta bir duvar da bulunmaktadır. Ortalama 6.90-6.80 m kota kadar inen bu duvarın iç kısmında, Odeion'un ön cephesi boyunca güneyden kuzeye doğru alçalarak devam eden ve bu duvarın güney yüzünde son bulan bir dere-sel dolgusu tespit edilmiştir (**Resim 4-5**). Bu dolgunun, açılan sondaj içerisindeki bölümünde 7.80-6.80 m kot aralığında ele geçen seramik parçaları genel anlamda MS 5.-6. yüzyıl aralığına işaret etmesi, bu duvarın Odeion'un kullanım dışı kaldığı süreçte yapılmış bir set duvarı olabileceği kanaatini uyandırmıştır. Bu durum Odeion ön cephesindeki orijinal evre zemininin bu bölümden itibaren bulunmamasını da açıklar niteliktedir. Aynı sondajda devam eden çalışmalarda, dere-sel dolgusunun ortalama 30 cm altında başlayıp, 6.20 m kottaki ana kaya üzerine oturtulmuş 3 basit mermer bloğu görülebilen bir mimari örgü olduğu belirlenmiştir. Doğuya doğru kesit içerisinde devam eden bu mermer blokların batı yanında, 6.50-6.20 m arası kotta genel olarak MÖ 4. yüzyıl ortaları ve sonları aralığına işaret eden az sayıda seramik parçası ele geçmiştir. Bu veriler nedeniyle, Odeion'un ön kısmındaki topografyada ana kaya üzerine oturtulmuş, Geç Klasik-Erken Hellenistik Döneme ait olması muhtemel bir yapının var olabileceği düşünülmektedir (**Resim 6**).

Odeion'da yapı mimarisi odaklı bir diğer çalışma da, önceki yıl kısmen başlanılan, sahne binası pulpitem duvarı altındaki kanalın iç dolgunun alınması olmuştur. Kısa süreli gerçekleştirilen bu çalışmada da yapının kuzey analemme dış kısmındaki kemerli kanal

çıkışından güneye doğru ortalama 13.5 m ilerlenerek kanal iç kısım dolgusu alınmıştır (**Resim 7**). Çalışma periyodu için belirlenen takvimin son bulması nedeniyle kanal içerisindeki çalışmalar ardından, Odeion yapı içinde ve ön cephe geç dönem yapılarında gerçekleştirilen çalışmalar sonlandırılmıştır.

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

PARİON GÜNEY-TAVŞANDERE NEKROPOLİSİ 2021 YILI ÇALIŞMALARİ

Parion Tavşandere (Güney) Nekropolisi'nde gerçekleştirilen çalışmaların öncelikli amacı gömü evrelerini ve dönemini saptamak, alan seçimi ve düzenlenişini görmek ve restorasyon çalışmaları ile günümüze kadar tahrip olan mezarları sağlamlaştırmak olarak belirlenmiştir.

Tavşandere Nekropolü'nde ilk çalışmalar bitki tabakasının rehabilitasyonu ve yağmur sonrası kesit kenarlarından akan toprak yıkıntılarının temizliği ile başlanmıştır (**Resim 1**).

1525-2295 No'lu Karelaj

Çalışmalara alanın batısında yer alan 1525-2295 nolu karelajda başlanmıştır (**Resim 2, 3**). 8.36 m kottan başlanarak gerçekleştirilen seviye inme çalışmalarında 7.96 kota (-40 cm) ulaşılmıştır. Açmanın 20 cm'lik yüzey tabakasında, çok sayıda çöp atık ve küçük moloz taşların varlığı gözlemlenmiştir. 8.10 m kotta ise kuzey-güney aksta uzayan 120 cm uzunluğunda harçsız taş sırası belirlenmiştir (**Resim 4**). Taş sırasının doğusunda 8.00-7.90 m kotta, Terrakotta Figürin Parçası (CZG 1), Metal Obje (CZG 2) ve Sikke'ye (CZG 3) rastlanmıştır.

Çalışmalara alanın batısında yer alan 1525-2295 nolu karelajda 7.57 m kottan seviye inilerek devam edilmiştir. Bir önceki iş günü belgelenerek kaldırılan kuzeydoğu-güneybatı yönlü taş sırasının batısında tahrip olmuş kiremit mezara rastlanmıştır. Tahribattan dolayı iskelete ait kemik parçalarına rastlanmamıştır. Fakat yanmış toprak ve yoğun kül ile kremasyon izi takip

edilebilmektedir. M 247 olarak adlandırılan mezarın doğu sınırında 30 cm uzunluğunda kiremit parçası koruna gelmiştir (**Resim 5**). Tahribat nedeniyle büyük oranda formu bozulan mezar içerisinde 3 adet kemik obje (CZH 1-3) ve 1 adet metal obje/boncuk? (CZH 4) ele geçmiştir. Mezarın üst kotu 7.80 m iken, alt kotu ise 7.50 m olarak belirlenmiştir. Mezar altında yassı moloz taşlarla bir zemin oluşturulmuştur.

Çalışmalara 1525-2300 nolu karelajda 7.74 m kottan seviye inilerek devam edilmiştir (**Resim 6**). Karelajın kuzeybatı ve kuzeydoğu köşesinde, 7.60 m kotta kırık lahit parçaları ile karşılaşmıştır. Seviye inme çalışmalarında 7.70-7.20 m kotta (Tahribat Tabakası) Sikke (CZG 4), Terrakotta Kukla Figürin Bacağı (CZG 5), Sikke (CZG 6-8), Kandil (CZG 9, 10), Terrakotta Figürin Yüz Parçası (CZG 11), Unguenarium Gövdesi (CZG 12), Kandil Parçası (CZG 13), Terrakotta Figürin Parçası (CZG 14) ve Terrakotta Kukla Figürin Bacağı (CZG 15) ele geçmiştir.

Daha önceki sezonlarda açığa çıkarılan AM 4'ün batısında gerçekleştirilen seviye inme çalışmalarında ise 6.80 m kotta Maşrapa (CZK 1), Savaşçı Kukla Figürini (CZK 2), Kukla Figürin Bacağı (CZK 3), Kemik Obje (CZK 4), Terrakotta Figürin Yüz Parçası (CZK 5), Terrakotta Figürin Yüz Parçası (CZK 6) ve Kukla Bacağı (CZK 7) ele geçmiştir.

1525-2295/2300 No'lu Karelaj (AM 7)

1525-2295/2300 nolu karelajların kesişiminde kesme taşlarla inşa edilmiş podyum tespit edilmiştir (**Resim 7**). AM 7 adı verilen podyumlu mezar zeminin korunan yüksekliği 7.34 m kottadır. 2.60x1.52 m ölçülerindeki podyum dört yönden 3 sıra kesme taş kullanılarak yükseltilmiştir. Kesme taşlar kurşun kenetlerle birbirine bağlanarak sağlamlaştırılmıştır. Kuzeydoğu-güneybatı aksta dikdörtgen plana sahip olup, doğusunda bulunan diğer podyumlu mezarlar ile birlikte bir aile mezarlığı kompleksi oluşturabileceği düşünülmektedir.

Podyumun üst sıra kesme taşları doğu ve batıda iki, kuzey ve güneyde ise yan yana üç sıra taş ile örülmüştür. Doğu ve batıdaki kesme taşlar 95x45x28 cm ölçülerinde olup kuzey ve güneyde, orta kısımda kalan taşlar 170x45x28 cm ölçülerindedir.

AM 7'nin güneyinde 7.74 m kottan başlanarak gerçekleştirilen seviye inme çalışmalarında 7.34 kota ulaşılmıştır. 2004 yılında okul inşaatı için gerçekleştirilen temel kazısı sırasında tahrip edildiği anlaşılan lahitlere ya da podyumlu mezarlara ait olabileceği düşünülen kırık mermer parçalarına rastlanmıştır.

1525-2295 No'lu Açma (Mezar 249)

AM 6 adlı mezarın “U” biçimli mekanı içerisinde, güneybatı köşede yoğun olmak üzere batı kesiminde irili ufaklı moloz taşlar ve bu taşların üst, iç ve alt kısmında buluntular ile birlikte bir çok kemik parçasına ulaşılmıştır (**Resim 8, 9**). Bunların, AM 7'nin yapımı esnasında oluşabilecek bir tahribat ile AM 6'nın beden duvarlarının yıkıntısı ile formu bozulan ya da başka bir yerden getirilerek buraya bırakılan bir çoklu gömü konteksti olabileceği düşünülmektedir. AM 6 içerisinde bulunan fakat AM 6 ile ilişkisi olmayan kemik ve buluntu topluluğuna M 249 adı verilmiştir. Moloz taş, kemik ve arkeolojik materyal topluluğunun üst

kotu 7.20 m başlayarak devam ettiği gözlemlenmiştir (**Resim 10, 11**). İnhumasyon gömü biçiminin tercih edildiği anlaşılan gömüde birden çok bireye ait kemik parçası ele geçmiştir. Buluntu yelpazesinin genişliği de bize bu çoklu gömüyü doğrulamaktadır. Moloz ve kesme taşlar arasında bulunan ve M 249 olarak isimlendirilen formu bozulmuş olan mezar konteksti içerisinde 7.20-6.50 m kot arasında Kandil (CZR 1), terracotta figürin Parçası (CZR 2, 3), Terracotta Figürin Parçası (CZR 4-6), Terracotta Figürin Parçası (CZR 7, 8), Figürin Baş Parçası (CZR 9), Kemik Obje (CZR 10), Kandil parçaları (CZR 11), Kandil parçaları (CZR 12), Terracotta figürin parçası (zıfaf Sahnesi) (CZR 13), Savaşçı Figürini (Gladyatör?) (CZR 14), Oturan Kadın Figürini (CZR 15), Striglis (CZR 16), Koşan Grotesk Figürini (CZR 17), Pişmiş Toprak Kukla Bacağı (CZR 18), Savaşçı Kukla (CZR 19), Unguentarium (CZR 20-22), Çivi-Raptiye (CZR 23), Unguentarium (CZR 24), Unguentarium (CZR 25), Sikke (CZR 26), Sikke (CZR 27-29), Boncuk (CZR 30), Yüzük Kaşı (CZR 31), Kemik Obje (CZR 32-34), Kemik Toka (CZR 35), Cam Parçaları (CZR 36), Kandil (CZR 37), Unguentarium (CZR 38) ve Kemik Aplik Levha Parçaları (CZR 39) ele geçmiştir.

1525-2295 No'lu Açma (Anıt Mezar 6)

1525-2295 nolu açmada gerçekleştirilen çalışmada ise doğu-batı yönlü duvarın güneyinde seviye inme çalışması gerçekleştirilmiştir. 7.00 m kottan itibaren başlayan çalışmada 6.70 m kota kadar inilmiş olup doğu-batı yönlü kuzey duvarın, batı ve doğuda da devam ederek “U” biçimli bir form oluşturulduğu tespit edilmiştir (**Resim 9**). “U” biçimli bir form yansıtan yapının anıtsal mezar olabileceği düşünülerek AM 6 (Anıt Mezar 6) olarak isimlendirilmiştir. Yapının güneyden AM 7, doğudan ise stel podyumu tarafından tahrip edildiği anlaşılmıştır. Anıt mezar içerisinde gerçekleştirilen seviye inme çalışmaları ile yapının beden duvarlarının iç kısma yıkıldığı anlaşılmıştır. İrili ufaklı moloz ve kesme taşlardan oluşan bu yıkıntının özellikle güneybatı yönde yoğunlaştığı gözlemlenmiştir (**Resim 12**). “U” biçimli anıt mezar içerisinde kuzeybatı köşede dik olarak oturtulan mermer stel ile karşılaşılmıştır (**Resim 13**).

Mezar üst odası (AM 6) içerisinde kuzeybatı bölümde, arkası kuzey duvara yaslanmış vaziyette 1.36x1.03x0.22 m ölçülerindeki mermer stel (CZZ 1) tamamen gün yüzüne çıkarılmıştır. Orijinal kullanım evresinde mezarın kuzey cephe duvarında 1.36 m genişliğinde olup alt kısmında kenet yuvaları bulunan boşlukta yer alması gerektiği düşünülen sterlin sağ ve sol kenarında dor düzeninde sütunlarla yükseltilmiş tapınak cephesi işlenmiştir. En üstte triglif-metop kuşağı yer alırken ortada ise kline sahnesine yer verilmiştir. Stelin 0.12 m yüksekliğindeki alt bölümünde iki satır latince yazıt bulunmaktadır. Ana sahnenin sol kesiminde kline üzerinde karı koca ve her ikisinin de yanında hizmetçiler görülmektedir. Sahne, sağında hizmetçi tarafından koşum takımlarından tutulan, vücudu cepheden başı ise profilden işlenen at ile sonlandırılmıştır.

Yerinde belgeleme ve fotoğraflama çalışmaları tamamlanan stel restorasyon ve konservasyon çalışmaları için vinç yardımıyla kazı evine taşınmıştır (**Resim 14**). Mezarın iç alt bölümünde beş taş plaka ile kapatılmış olup, gömü odası olduğu düşünülen bölümün üzeri ve güneydoğu dış kısmında inilebilen güney cephesi belirginleştirilerek mezarın gömü odasının açılması için çalışmalara devam edilmektedir.

AM 6'ya ait olan, yerinde belgeleme ve fotoğraflama çalışmaları tamamlanan stel restorasyon ve konservasyon çalışmaları için vinç yardımıyla kazı evine taşınmıştır. Ardından AM 6'nın mezar odasının üst bölümünün beş taş plaka ile kapatılmış olduğu görülmüştür (**Resim 15**). Gömü odası olduğu düşünülen bölümün üzerinde yer alan bu taş plakaların dördü doğu kesimden başlanarak vinç yardımı ile kaldırılmıştır. Kapama plakaların uzunlukları doğudan batıya 1.40x0.37x0.20-1.32x0.50x0.21-1.45x0.66x0.27-1.60x0.40x0.19-1.50x0.45x0.17 m olarak ölçülmüştür. Bu plakalardan en doğudaki tek parça halinde olup, devşirme bir kapı eşiği olabileceği düşünülmektedir. Bunun batı devamındaki üç plakanın her biri yine muhtemelen devşirme plakalar olup, her üçü de orta kısmından çatlak olup hafif içe çökük haldedir. Mezarın alt gömü odası içte dört duvarda basitçe sıvanmış vaziyettedir.

AM 6 Mezar Odasına Ait İlk Gözlemler:

Kapama taşları mezar içerisinde dorsal olarak uzatılmış doğu-batı yönlü inhumasyon gömüye ait iskeletlere rastlanmıştır (**Resim 16, 17**). 1. bireyin baş kısmı batıda, ayakları doğuda olacak şekilde yerleştirilmiş olup, doğusunda muhtemel 2. bireye ait kemikler bulunmaktadır. 1. bireyin sağ femurunun yanında belirlenen ahşap parçaları bir ahşap tabutun kullanılmış olacağını düşündürmektedir. İskeletin sol patellasının (diz kapağı) kuzeyinde bir adet aşırı korozyonlu bronz sikke ele geçmiştir. Sol femurun ortalama 0.20-0.25 m kuzeyinde yan yatmış ve aşırı tahrip olmuş vaziyette torba gövdeli bir testi yer almaktadır. Gömü odasının kuzeybatı köşesinde ise bir adet unguentarium, testinin ortalama 0.30 m kuzeydoğusunda bir adet pişmiş toprak maşrapa yer almaktadır. Mezarın güneydoğu köşesindeki akıntı dolgu içerisinde bir adet miğfer tarzında başlığa sahip figürin başı ve 1. bireye ait sol patellanın yakınında ise yine akıntıyla geldiği tahmin edilen bir savaşı figürinine ait olması muhtemel kalkan-gövde parçası ele geçmiştir.

1. bireyin sağ ayakucunun 0.20-0.25 m güneyinde ağız kısmı alta gelecek şekilde duran bir çan gövdeli, uzun boyunlu unguentarium tespit edilmiştir. 1. bireyin solunda kısmen altında kalacak şekilde baş kısmı doğuda, ayaklar batıda yine inhumasyon gömü uygulaması ve dorsal gömü biçimine sahip 2. birey belirlenmiştir. Daha önce belirtilen testi bu bireyin sağ femuru üzerinde yer almaktadır. 2. bireyin sağ patellasının batı iç kısmında dış kısmı ters duran bir kandil olduğu tespit edilmiştir. Bu iki birey dışında gömü teknesinin kuzey orta bölümünde kenara toplanarak bırakılmış şekilde, maşrapanın kuzeyinde ikincil inhumasyon olduğu belirlenen 3. bireye ait kemiklerin olduğu tespit edilmiştir. Bunlarla birlikte mezarın doğu tarafında düzensiz vaziyette birkaç vertebra (omurga) olduğu da tespit edilmiştir.

Çoklu Gömü Evresi

AM 6'nın iç kısmında önceki gün çalışmalarında mezar içinde ölü hediyeleri alınan iskeletlere ait kemiklerin kaldırılması için antropoloji ekibi ile çalışmalara başlanmıştır (**Resim 18**). Baş kısmı batıda yer alan kadın olduğu düşünülen bireyin sağ femurunun altında kısmen daha önce görülen cam kap, bireyin sağ femuru alındıktan sonra belirgin şekilde görülmüştür. Dip ve boyun kısmı oldukça parçalanmış ve çan gövdeli, uzun boyunlu unguentarium olduğu anlaşılan kap insitu halinde belgelendikten sonra alınmıştır. Baş kısmı doğuda olan ikinci bireyin (erkek) kafatasının alınması için yapılan çalışmalarda bireyin mandibulae sol dış

kısmına bitişik vaziyette Kharon sikkesi olduğu tespit edilerek fotoğraflanıp alınmıştır. Bu bireyin kafatasının alt kısmında belirlenen ahşap izleri 1. ve 2. bireyler için önerilen ahşap tabut fikrini destekler niteliktedir. Birinci bireyin lümbal bel omurlarından L4-L5 ileri derecede fitik olduğuna dair ilk antropolojik veriler bu mezara ait mezar steline belirtilmiş azat edilmiş köle tanımlamasını destekler niteliktedir.

Birinci bireyin baş kısmına düşen mermer bloğun parçasının kaldırılması ile mandibula kısmı az da olsa belirgin bir halde ele geçmiştir (**Resim 19**). Bireyin baş kısmının altından 2 adet Kharon sikkesi ele geçmiş ve belgelenmiştir.

İlk bireye ait iskelet kaldırıldıktan sonra 2. bireyin güneye çapraz duran femurunun güney ucuna yakın konumda bir adet demir çivi ve yanında ahşap kalıntısı ele geçmiştir. Çivilerin doğu yarısındakilerin demir batı yarısındakilerin bronz olması düşündürür niteliktedir. Mezarın batı orta kısmında bulunan metal tutamağın çok sayıda doğu batı yönünde uzanan sıralı uzanan çivilerin tabutun yapımında kullanıldığı anlaşılmış ve metal tutamağın bu tabutun tutamağı olduğu anlaşılmaktadır. 1 ve 2. bireyin doğu-batı, batı-doğu yönde yatırılması tabuta sığdırılmak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Birinci bireyin alt kısmında 3. Bireye ait olduğu düşünülen femur ve tibia kemikleri bulunmuş bu da 3. bireyin daha önce gömülüp bazı kemik parçalarının mezarın kuzey kısmına dağınık bir şekilde toplanıp 1 ve 2 nolu iskeletlerin içine konulduğu ahşap tabut ve teknenin kuzey kısmına toplandığı gözlemlenmiştir.

Gömu teknesinin kuzey orta bölümünde ilk iki bireyle aynı kot'un biraz daha üst seviyesinde bulunan femur, mandibula gibi birkaç antropolojik verinin yığın halinde bulunduğu kemikler 3. birey olarak isimlendirilmiştir. Kaldırılan bireyin iskeletinin altında ahşap parçaları gözlemlenmiştir.

3. bireyin alt kotunda 4. ve 5. bireylerin kemiklerinin tam olarak açılmasının ardından, 4. ve 5. bireyin kaldırılması işlemine geçilmiştir. 5. bireyin kaldırılması sırasında iskeletin ayak ucunda (tarsallarında) 1 adet kandil (**Resim 20**) ve 1 adet cam unguentarium ele geçmiştir. 5. bireyin tamamen kaldırılmasının ardından alt kısmında bir cranium tespit edilmiş olup, 6. birey olarak isimlendirilen iskeletin ağzında 1 adet sikke ele geçmiştir (**Resim 21**). 3. gömü evresi olarak belirlenen bu mezar grubunun eserleri tam olarak çıkarılıp ve kaldırılmıştır.

Daha önceki iş günleri kaldırılan cranium hariç diğer bölümleri kaldırılan 3, 4, ve 5. bireylerin kafatası (Cranium) bölümü kaldırılmıştır. Devam eden çalışmalarda 5. bireyin sol kulak kemiği hizasında daha önceki iş günü bulunan küpenin diğer eşi ele geçmiştir (**Resim 22**). Bu çalışmaların ardından 6. bireyi kaldırma işlemine geçilmiştir. 6. bireyin kafatasının alınmasının ardından altında bir tanesi kırık olmak üzere 4 adet armudi gövde, 1 adet konik kaideli unguentarium tespit edilmiştir. Mezar çukurunun kuzeybatı köşesinde daha önceki iş günü tespit edilen tek kulplu testinin çevresine yerleştirilmiş 2 adet armudi gövde unguentarium, 2 adet kandil, 1 adet strigilis, 1 adet terrakotta kukla figürin bacağı ve 1 adet mermer makyaj tablası ele geçmiştir. Mezarın kuzey batısında devam eden çalışmalarda ise ikisi kırık olmak üzere toplamda 3 adet çan gövdeli cam unguentarium tespit edilmiştir. Ahşap tabut mezara ait olduğu düşünülen 14 adet bronz, 2 adet demir olmak üzere toplamda 16 adet

çivi ve 6 bireyin göğüs hizasında fazla sayıda demir raptiye ele geçmiş ve bu raptiyelerin bir sandaleta ait olabileceği düşünülmektedir (**Resim 23**).

Buluntular

Mezar odası içerisindeki çoklu gömü evresi üzerine ön değerlendirme yapılarak 4 gömü evresi tespit edilmiştir. Ofis ve laboratuvar çalışmalarının ardından antropolojik ve arkeolojik veriler bir araya getirilerek gömü kontekstleri belirlenecektir. Arkeolojik buluntular ve kemikler ikincil inhumasyon uygulamasıyla duvar kenarlarına toplandığından dört evre içerisinde konumlandırılarak belgelenmiştir.

1. Gömü Evresi

Figürin Başı (CZZ 2), Figürin Kukla Ayağı (CZZ 3), Figürin Parçası (CZZ 4), Sikke (CZZ 5), Unguentarium (CZZ 6), Unguentarium (CZZ 7), Metal Kulp (Tutamak) (CZZ 8), Bronz Çiviler (CZZ 9), Collorino Maşrapası (CZZ 10), Tek Kulplu Testi (CZZ 11), Cam Unguentarium (CZZ 12), Kandil (CZZ 13), Kandil (CZZ 14), Sikke (CZZ 15), Demir Çiviler (CZZ 16), Seramik Parçaları (CZZ 17), Sikke (CZZ 18), Sikke (CZZ 19), Kemik Obje (CZZ 20), Metal Obje (CZZ 21), Metal Obje (CZZ 22), Altın Takı (CZZ 23)

2. Gömü Evresi

Armudi Gövdeli Unguentarium (CZZ 24, 26), Çan Gövdeli Unguentarium (CZZ 27), Konik Kaideli Unguentarium (CZZ 28), Sikke (CZZ 29, 30), Kandil (CZZ 31), Metal Obje (CZZ 32), Çan Gövdeli Unguentarium (CZZ 33)

3. Gömü Evresi

Armudi Gövdeli Unguentarium (CZZ 34, 35), Çan Gövdeli Unguentarium (CZZ 36), Sikke (CZZ 37), Kandil (CZZ 39), Tek Kulplu Testi (CZZ 40), Metal Obje (CZZ 41), Çan Gövdeli Cam Unguentarium (CZZ 42)

4. Gömü Evresi

Tek Kulplu Testi (CZZ 43), Kandil (CZZ 44, 45), Krem-Merhem Karıştırma Tablası (CZZ 46), Armudi Gövde Unguentarium (CZZ 47, 48), Terrakotta Kukla Figürin Bacağı (CZZ 49), Striglis (CZZ 50), Tek Kulplu Testi (CZZ 51), Armudi Gövde Unguentarium (CZZ 52, 54), Kandil (CZZ 55), Kase (CZZ 56), Terrakotta Figürin Parçası (CZZ 57, 58), Unguentarium (CZZ 59), Tek Kulplu Testi (CZZ 60), Tek Kulplu Testi (CZZ 61), Terrakotta Figürin (CZZ 62), Kandil (CZZ 63), Çan Gövdeli Cam Unguentarium (CZZ 64, 66), Armudi Gövde Unguentarium (CZZ 67), Sikke (CZZ 68), Onaltı adet Bronz Çivi (CZZ 69), Metal Obje (CZZ 70), Demir Çiviler (CZZ 71), Armudi Gövde Unguentarium (CZZ 72), Konik Kaideli Unguentarium (CZZ 73), Demir Raptiyeler (CZZ 74), Onüç adet Bronz Çivi (CZZ 75), Armudi Gövde Unguentarium (CZZ 76), Kase (CZZ 77), Çan Gövdeli Cam Unguentarium (CZZ 78), Sikke (CZZ 79), Altın Küpe (CZZ 80), Sikke (CZZ 81), Terrakotta Figürin Parçası (CZZ 82, 83)

1535-1540/2305 (Güney Kesim)

Nekropolisin güneyinde 1535-1540/2305 nolu karelajda, daha önceki kazı sezonlarında ortaya çıkarılmış olan lahit podyumunun doğusunda 6.85 m kotta bütünlüğü bozulmuş kemik parçalarına rastlanmıştır (**Resim 24**). En az iki bireyin var olduğu anlaşılan mezara TOM 2021-2 (Tahrip Olmuş Mezar) adı verilmiştir. Kemikler arasında bir adet bronz yüzük (CZY 1) ve 1 adet altın küpeye (CZY 2) rastlanmıştır (**Resim 25, 26**).

1570-2295/2300 (Doğu Kesim)

Nekropolisin doğusunda 1570-2295/2300 nolu açmalarda gerçekleştirilen çalışmalarda ise 2020 kazı sezonunda ortaya çıkarılan podyumun iç kısmında kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzatılmış inhumasyon gömü ile karşılaşmıştır (**Resim 27**). Parion Tavşandere-Güney Nekropolis'te yeni bir mezar tipi olması açısından önem taşıyan bu mezar şimdilik M 248 olarak isimlendirilmiştir. Podyum içerisine gerçekleştirilen gömü alanının uzunluğu 1.95 m, genişliği 1.51 m ve derinliği ise 0.43 m olduğu belirlenmiştir. Podyumun yapı planı "U" biçimli olup, batı yöne açık kalan kesimde gömü uygulaması gerçekleştirilmiştir. Dorsal olarak yatırılmış olan defin batı yönde tahribata uğramış olup, iskeletin soluna ait kemiklerde eksiklerin olduğu gözlemlenmiştir. Genç erişkin bireyin cinsiyeti erkek olarak belirlenmiştir. İskeletin sol göğüs üzerinde bir adet pişmiş toprak kukla bacağı (CZS 1) ele geçmiştir (**Resim 28**).

1570-2295 nolu açmada seviye inme çalışmaları sırasında 2004 yılında müze tarafından yapılan kazı çalışmalarında bir bölümü açığa çıkarılmış olan kremasyon mezar ve kuzeyinde M 250 adlı kiremit mezar tespit edilmiştir (**Resim 29**). M 250 adlı kiremit mezara ait Soğan Gövdeli Unguentarium (DAE 9), Bronz Ayna (DAE 9), Kemik Obje (DAE 9), Kemik Obje (DAE 9), Cam Obje (DAE 9) ve Tek Kulplu Testi (DAE 9) ele geçmiştir.

1570-2295 nolu açmada gerçekleştirilen seviye inme çalışmaları sırasında karelaj içerisinde (müze kış koruması üstünden) dağınık olarak 7.00 m kotta Unguentarium (DAA 1), Terrakotta Figürin Başı (DAA 2), Sikke (DAA 3), Unguentarium (DAA 4), Sikke (DAA 5), Terrakotta Figürin Parçası (DAA 6), Kemik Obje (DAA 7), Sikke (DAA 8), Metal Obje (DAA 9) ve Kemik Obje (DAA 10) ele geçmiştir. M 250 olarak adlandırılan dış bükey semerdam kiremit mezarın kuzeydeki kiremitinin tam orta bölümüne başlangıç noktasına denk gelen bir üst kottaki kremasyon mezarın kuzey başucunda kullanılan ahşap ağaç kütüğü fotoğraflanarak laboratuvarında muhafaza altına alınmıştır (**Resim 30**).

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9

Resim 10

Resim 11

Resim 12

Resim 13

Resim 14

Resim 15

Resim 16

Resim 17

Resim 18

Resim 19

Resim 20

Resim 21

Resim 22

Resim 23

Resim 24

Resim 25

Resim 26

Resim 27

Resim 28

Resim 29

Resim 30